

სტიგმატიზებული დიაგნოზი სკოლაში

ავტორი [მეგი კავთუაშვილი](#)

სკოლაში ხშირად მოისმენთ ფრაზებს – „მშობელი შვილის სპეციალურ საგანმანათლებლო საჭიროებას არ აღიარებს“, „მშობელმა უარი თქვა, ბავშვი მულტიდისციპლინურმა გუნდმა შეაფასოს“, „მშობელს არ უნდა თავისი შვილის მდგომარეობის მიღება“, „მშობელს შვილი ფსიქოლოგთან არ მიჰყავს“, „მშობელი საქმის კურსში არ გვაყენებს, რა დიაგნოზი აქვს მის შვილს“ და ა.შ.

მშობელი, მშობელმა, მშობელს, მშობლის... – ეს სიტყვა ყველა ბრუნვაში ისმის...

უმეტესად, ასეთი მოსაზრებები სკოლის თანამშრომლებს ეკუთვნით, რათა ხაზი გაუსვან, როგორ არ ეხმარებიან მშობლები პედაგოგებს ინკლუზიური განათლების დანერგვის პროცესში. ამ ყველაფრის მიღმა კი ერთადერთი კონტექსტი იკითხება – „მშობელი არ ეხმარება თავის შვილს და ჩვენ, სკოლამ, მასწავლებლებმა, რა ვქნათ?!“

შესაძლოა გაუცნობიერებლად, მაგრამ თითოეული ასეთი ფრაზა მშობლის ირიბი დადანაშაულება და კრიზისიდან მშრალად გამოსვლის მცდელობას ჰგავს. მაშინაც კი, როცა ზემოთ ჩამოთვლილი მოსაზრებები უსაფუძვლო არ არის.

სკოლაში ნაკლებად ფიქრობენ, რატომ აკეთებენ ამას მშობლები? არ თუ ვერ ეხმარებიან ეხმარებიან შვილებს? რა უდევს საფუძვლად მშობლის ასეთ ქცევას? ამ საკითხებზე, სპეციალისტების გარდა, არავინ საუბრობს. მათი მოსმენა კი ცოტას თუ გვიყვარს.

შევთანხმდეთ, რომ ბავშვისთვის ნამდვილად უკეთესი იქნებოდა, განსაკუთრებულ საჭიროებაზე ეჭვის შემთხვევაში მშობელს შვილი სპეციალისტთან წაეყვანა, გაეკეთებინა შეფასება. შემდეგ სკოლაში მიეტანა ფურცელზე ამობეჭდილი, ბეჭედდარტყმული დიაგნოზი ან საუკეთესო შემთხვევაში სპეციალისტის მიერ პედაგოგებისთვის გაცემული რეკომენდაციები, რომლითაც მასწავლებლები იმოქმედებდნენ; პარალელურად შვილი ეტარებინა ყველა ტიპის თერაპიაზე, რაც მას სჭირდება. ასეც ხდება, როცა მშობელი თავის თავში პოულობს ძალას, ეს ყველაფერი გააკეთოს. მაგრამ თუ ეს ძალა ვერ იპოვა...

- თუ შეეშინდა, რომ მის სტატუსიან შვილს სკოლაში დასცინებენ...
- თუ შეეშინდა, რომ მის შვილს განსხვავებულის სახელი დაერქმევა;
- მასაც ისევე დაუძახებენ „ინკლუზიურ ბავშვს“, „აუტისტს“, „დაუნს“, „ბნედიანს“, „ფსიხსა და შეშლილს“, როგორც ეს სხვაზე მოუსმენია;
- თუ შეეშინდა, რომ მისი საყვარელი შვილი საზოგადოებისთვის მოსიარულე დიაგნოზად გადაიქცევა, რის შემდეგაც ბავშვის ყველა თვისებასა და ხასიათის თავისებურებას დიაგნოზი დაჩრდილავს. რაც იმას ნიშნავს, რომ ადამიანი კი აღარ იქნება ამ ბავშვში მთავარი, არამედ დიაგნოზი;

- თუ შეეშინდა, რომ არავის მოუხდებოდა სტუმრად მივიდეს მასთან და დაპატიჟოს მისი შვილი, იმიტომ, რომ სხვანაირია;
- თუ შერცხვება მისი შვილის გამო, იმიტომ, რომ სიბრაღულით ან ბრაზით მიაჩერდებიან;
- თუ შეეშინდება, რომ მის შვილს განსხვავებულობის გამო გარიყავენ;
- თუ საზოგადოება განსხვავებული შვილის გამო თავს უბედურ ადამიანად აგრძნობინებს;
- თუ საზოგადოება მისგან მსხვერპლის ან გმირის შექმნას შეეცდება და მიზეზების ძიებას დაიწყებს, რატომ მოუვლინა განგებამ განსაცდელის თუ საჩუქრის სახით ეს ბავშვი;
- თუ შეეშინდა, რომ ამ დიაგნოზის დადგენისა და გასაჯაროების შემდეგ მისი შვილი „ჩვეულებრივი ბავშვი“ აღარ იქნება და მისი ცხოვრება უარესობისკენ შეიცვლება, რა თქმა უნდა, **ის ყოველთვის შეეცდება, რომ ბავშვის უცნაური საქციელი მის ხასიათს ან გარემო პირობებს დააბრალოს და არ აღიაროს, რომ ბავშვს სპეციალური საჭიროება აქვს.**

ჩვენი სინამდვილე ასეთია – სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების მიმართ სტიგმა იმდენად ძლიერია, რომ ადამიანების მნიშვნელოვან ნაწილს, რომელთა შორის მშობლებიც არიან, აღარ შესწევთ ძალა, გაუმკლავდნენ ზემოთ ჩამოთვლილ სტრესორებს, რომელთა აბსოლუტური უმრავლესობა საზოგადოებაში იბადება, ვითარდება, თავს ესხმის და უკან სწევს სპეციალური საჭიროების მქონე ბავშვების ოჯახებს. ჩვენ ასე გვჯერა, რომ „*ღმერთი ყველას იმ ზომის განსაცდელს გვიგზავნის, რამდენის ზიდვაც შეგვიძლია*“, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ „*მშობელმა ყველაფერი უნდა შეძლოს, რაც მის შვილს სჭირდება, იმაზე მეტიც უნდა შეძლოს, ვიდრე შეუძლია, ვიდრე რესურსი აქვს*“. ვამბობთ სიტყვას „**უ ნ დ ა**“, მაგრამ არ ვფიქრობთ, შეუძლია კი? ყველას შეუძლია? ყველას ერთნაირად შეუძლია?

და ჩვენ რას ვაკეთებთ იმისთვის, რომ მშობელმა შვილის დახმარება შეძლოს? მე, როგორც ერთი ადამიანი:

- ვსწავლობ სწორი ტერმინებით საუბარს თუ ჯერ კიდევ „ინკლუზივს“ ვეძახი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეს?
- მაქვს ადეკვატური მოლოდინი ამ ბავშვის მიმართ, თუ მგონია, სტატუსიანი ბავშვი მაინც ვერაფერს მიაღწევს.
- მინდა ჩემი შვილის მეგობრად, ქმრად, ცოლად ისეთი ადამიანი, ვისაც განსხვავებულის იარაღიყი აქვს.
- როგორ ვიქცევი, როცა სკოლაში, ქუჩაში, ტრანსპორტში, მაღაზიაში თუ სხვაგან ბავშვს ტანტრუმი აქვს? ყურადღებას არ ვამახვილებ, მშობელს თანადგომას ვუცხადებ, თუ ამრეზით ვუყურებ და მივუთითებ, რომ ცუდი მშობელია, შვილი ვერ გაუზრდია, მგზავრებს აწუხებს და ტრანსპორტიდან უნდა ჩავიდეს...
- ჩვეულებრივ ამბად ვიღებ, როცა ჩემთან სტუმრად სპეციალური საჭიროების ბავშვი მოდის, თუ მირჩევნია მშობლებმა ის სახლში დატოვონ?
- ვაცნობიერებ, რომ კანონის წინაშე ეს ბავშვი სხვათა თანასწორია, თუ მენანება ჩემი დრო, რომელიც მას უხვად უნდა დავახარჯო და სხვებს მოვაკლო.

- ვიზიარებ იმ მოსაზრებას, რომ სსსმ მოსწავლეები ინკლუზიურად, ჩვეულებრივ სკოლაში უნდა იღებდნენ განათლებას, თუ გულის სიდრმეში მიმაჩნია, რომ „მათთვისვე იქნება უკეთესი, თუ ცალკე ისწავლიან“.
- ვეხმარები მშობელს, გვერდით დაუდგეს შვილს, თუ მთელ ძალას იმაზე ვხარჯავ, რომ ის დავანახო და დავემტკიცო, რასაც მე ვხედავ, ის კი არ აღიარებს.
- ჩემდაუნებურად, მე თვითონ ხომ არ ვქმნი სკოლაში მასტიგმატიზებელ გარემოს?
თუ ჩვენ ამ და მსგავს შეკითხვებს გულწრფელად ვუპასუხებთ, მივხვდებით, რატომ უჭირთ მშობლებს შვილის სპეციალური საჭიროებების აღიარება. იმასაც მივხვდებით, რა უნდა გავაკეთოთ, რომ აღარ გაუჭირდეს და იმასაც, რომ სინამდვილეში ჩემი მიზანი ბავშვის დახმარება კი არა, მშობლისთვის იმის დამტკიცებაა, რომ მთელი ამ ხნის განმავლობაში მე ვიყავი მართალი.

თუ სკოლის თანამშრომლებს ბავშვის დახმარება სურთ, ემპათიაა საჭირო. მშობლის თვალთახედვის, მისი ემოციური მდგომარეობის გაგებისა და გაზიარების გარეშე სკოლა ვერ გახდება მშობლის პარტნიორი და არც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის ოჯახს მოუხდება სკოლასთან თანამშრომლობა.

შესაძლოა, ბევრ პედაგოგს გულწრფელად სურდეს ბავშვისთვის საუკეთესო და ამაში მშობლის როლსაც მკაფიოდ ხედავდეს, მაგრამ ის უნდა შეეგუოს მოცემულობას, რომ ყველა მშობელს ერთნაირი რესურსი არ აქვს.

სპეციალისტების რეკომენდაციით, სიტუაციიდან გამოსავალი ასეთია: სკოლა და პედაგოგები მშობლის ნაცვლად პასუხისმგებლობას ვერ აიღებენ. მათ უნდა გააგრძელონ მშობლებთან მუშაობა, შექმნან უსაფრთხო კლიმატი, დაამყარონ სწორი კომუნიკაცია, აგრძელონ მშობლებს, რომ ეს თანამშრომლობა მხოლოდ და მხოლოდ ბავშვის ინტერესების სასარგებლოდ წარიმართება. თუ მშობელს ეცოდინება, რომ სკოლა ყველა ზომას მიიღებს, მისი შვილი სტატუსის გამო დაცინვის სუბიექტი და თითოთ საჩვენებელი არ გახდეს; ამ სტატუსის გამო პედაგოგები მასზე ხელს არ ჩაიქნევენ და ბავშვს დარჩენილი სასკოლო წლების რესურსოთახში გატარება არ მოუწევს; მასწავლებლები და კლასელები „ინკლუზიურ ბავშვს“ არ დაუძახებენ; სასკოლო საზოგადოება იზრუნებს, აიმაღლოს ცნობიერება მისი მოსწავლის საჭიროების შესაბამისად; თუ ეცოდინება, რომ საზოგადოება არ გარიყავს განსხვავებულობის გამო და მშობელს არ შეარცხვენს, თუ მისი შვილი გამოავლენს მიუღებელ ქცევას, მას გაუადვილდება მიიღოს შვილი ისეთი, როგორიც არის. მიიღოს და იმოქმედოს ბავშვის ინტერესების შესაბამისად.

დაბოლოს, ის, რაც ჩვენ ყველამ უნდა ვიცოდეთ. სპეციალისტები ამბობენ, რომ დიაგნოზის გაგებიდან დიაგნოზის მიღებამდე მშობლები გრძელ და ინდივიდუალურ გზას გადიან. არ არსებობს ნორმა, რა ვადაა საჭირო, იმისთვის, რომ მშობელმა შვილის დიაგნოზს თვალი გაუსწოროს და დაგეგმოს, როგორ დაეხმაროს ბავშვს. ერთ მშობელს თუ რამდენიმე საათი ჰყოფნის, სხვას შეიძლება მთელი ცხოვრება დასჭირდეს ამისთვის. განცდა, რომელიც შვილის დიაგნოზის პირველად მოსმენის შემდეგ ეუფლება მშობელს, ძალიან ჰგავს დანაკარგის მდგომარეობას. მშობელი გლოვობს იმ წარმოდგენებს, სურათბატებს, ცხოვრების გეგმებსა და მოლოდინს, რომლებიც შვილის მუცლად ყოფნის პერიოდიდან თავისდაუნებურად ჰქონდა შექმნილი. მას შეიძლება დაეუფლოს ბრაზი, სასოწარკვეთა, უარყოფა, დეპრესია. ის შეიძლება სვამდეს შეკითხვებს: რატომ მაინცდამაინც მე? რატომ მაინცდამაინც ჩემი შვილი? რამ გამოიწვია ეს? ეძებდეს მიზეზებს წარსულსა და აწმყოში, ადანაშაულებდეს თავის თავსა და სხვებს. მაშინაც კი, როცა სახეზეა დიაგნოზის ყველა ნიშანი, უჭირდეს თვალი გაუსწოროს სინამდვილეს. ამ დროს მშობელი ხშირად ფიქრობს: იქნებ შეეშალათ?

ებლაუჭება იმედს და უარყოფს დიაგნოზს. ვიდრე მატრავმირებელ მოვლენას მიიღებდეს, მშობელი სხვადასხვა თანმიმდევრობით გადის ამ ფაზებს. ასეთ დროს მშობლებს გაკიცხვის ნაცვლად მოსმენა, გამხნეება, მხარდამჭერი და თანასწორი გარემო სჭირდებათ, სადაც არაფრის შეეშინდებათ, სადაც ეცოდინებათ, რომ საზოგადოება და მათ შორის სკოლა, მიიღებს მის შვილს, თუნდაც ის სხვებს არ ჰგავდეს.

ვიდრე მშობელი ამ ურთულეს გზას გაივლის და აღიარებს, რომ სირთულე არსებობს, მანამდე საჭიროა, ყოველგვარი ფორმალობის გარეშე, სკოლაში გავაკეთოთ ყველაფერი, რასაც გავაკეთებდით იმ შემთხვევაში, მშობელს აღიარებული რომ ჰქონოდა შვილის დიაგნოზი.

წერილის შინაარსი უყრდნობა თამარ გაგომიძის ნეიროფსიქოლოგიის ცენტრის ფსიქოდიანოსტიკისა და ფსიქოკონსულტანტის, ზანდა ჩეჩელაშვილის ვიდეოლექციას მშობლებისა და პედაგოგებისთვის, რომელიც ჩატარდა გაეროს ბავშვთა ფონდის მიერ წარმოებული საკომუნიკაციო კამპანიის „დინახე ყველა ფერი“ ფარგლებში. წყარო <https://www.facebook.com/dainaxeyvelaferi/videos/770619260577077>